

SPECIFICKY NARUŠENÝ VÝVOJ ŘEČI

Vybrané snímky – další informace a zdroje budou doplněny ve výuce.

Bočková, B. (2011). Podpora žáků se specificky narušeným vývojem řeči. Brno: MUNI.

Dlouhá, O. & Černý, L. (2012). *Foniatrie*. Praha: Karolinum.

Dvořák, J. (2003). *Vývojová fonologická porucha*. Ždár nad Sázavou: Logopaedia clinica.

Klenková, J. (2006). *Logopedie*. Praha: Grada.

Love, R., J., Webb, W.G. (2009). *Mozek a řeč*. Praha: Portál.

Mikulajová M. & Rafajdusová, I. (1993). *Vývinová dysfázia*. Bratislava.

Neubauer, K., Neubauerová, L, & Nohejlová, A. *Opožděný vývoj řeči a vývojová dysfázie – od programu logopedické intervence k problematice poruch učení a adaptace ve školní výuce*. In K. Neubauer, S. Tübele, & L. Neubauerová, *Kontexty vývojových poruch řečové komunikace a specifických poruch učení*. (s. 37–63). Hradec Králové: Gaudeamus.

Šmolík, F. & Málková, G. (2014). *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada.

Škodová, E. & Jedlička, I. (2010). *Vývojová dysfázie*. In E. Škodová & I. Jedlička, *Klinická logopedie*, Praha: Portál.

Vrbová, R. et al. (2015). *Katalog podpůrných opatření – pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu narušené komunikační schopnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

současná terminologie

- specificky narušený vývoj řeči
- vývojová dysfázie

- **specific language impairment (SLI)**
- specific language disorder
- developmental language disorder

vymezení

- vývojová dysfázie - specificky narušený vývoj řeči
- projevující se ztíženou schopností nebo neschopností naučit se verbálně komunikovat, i když jsou podmínky pro rozvoj řeči přiměřené

SPNVŘ

- vícedimenzionální deficit ve vývoji řečových schopností dítěte
- podmíněn drobným difúzním poškozením centrální nervové soustavy
- způsobuje obtíže v rozvoji kognitivních, jazykových i motorických řečových schopností dítěte
- (Neubauer, Neubauerová, Nohejlová, 2016)

SPNVŘ

- narušení očekávaného vývoje jazyka, které není doprovázeno obecnějšími deficitem v intelektových funkcích
- **stejná příčina se neprojeví stejným způsobem u každého jedince**
- (Monfort a Juarez Sanchez, 2013; Seidlová Málková a Smolík, 2014)

zahraníční pojetí

- závažná porucha expresivní a/nebo receptivní stránky jazyka
- s běžným výkonem v jiných dovednostech v neverbální inteligenci

- (Love, Webb, 2009)

zahraniční pojetí

- trvalý deficit verbálního výkonu ve srovnání s normou stanovenou pro jednotlivá stadia vývoje řeči
- těžká vývojová porucha
- narušen vývoj strukturalizace řeči a jazyka – produkce a porozumění
- obtíže v oblasti fonologie, lexika, syntaxe, sémantiky a pragmatiky

klasifikace dle MKN

- kategorie – poruchy psychického vývoje
- (F.80 – 89)

- konkrétně – specifické poruchy vývoje řeči a jazyka – F.80
- F 80.1 expresivní poruchy vývoje jazyka
- F 80.2 – receptivní poruchy vývoje jazyka

- **vyšší frekvenci se vyskytuje expresivní a smíšená forma** (Dlouhá, Černý, 2012)

etiologie

- *bilaterální difúzní kortikální léze*
- atypické asymetrie CNS
- změny objemu mozkových hemisfér
- snížený regionální průtok krve v mozku
- *porucha centrálního zpracování řečového signálu*
- genetické mechanismy
- nízká porodní hmotnost
- předčasný porod

genetické mechanismy

- děti s pozitivní rodinnou anamnézou výrazně vyšší riziko pro vývojové poruchy řeči než ostatní děti.
- poruchy percepce i exprese → vyšší riziko perzistence poruch až do školního nebo adolescentního věku
- riziko výskytu SPU

- ??FOXP2, CNTNAP2

- (Dlouhá, Černý 2012)

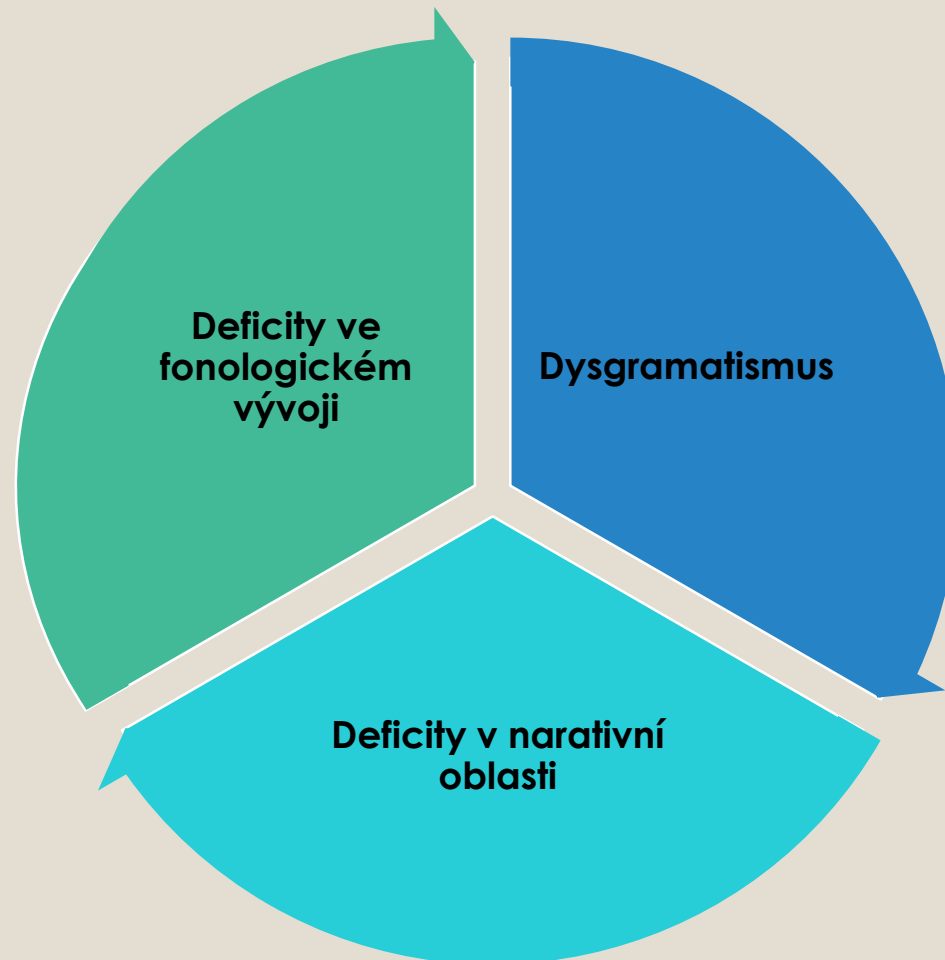
centrální porucha zpracování řečového signálu

- CAPD – CENTRAL AUDITORY PROCESSING DISORDER
- Soubor obtíží – narušení procesu naslouchání
- typicky normální sluch zkoumaný tradiční tónovou nebo řečovou audiometrií
- neschopnost interpretovat nebo zpracovat řeč pokud není okolní prostředí zcela klidné

(Dvořák, 2003)

shrnutí symptomatologie

- **narušení hloubkové i povrchové struktury řeči**

Shrnutí symptomatologie

- **Oslabení sluchové percepce**
- **Deficity v oblasti fonologie!**
- Obtíže v percepci distinktivních rysů
- Obtíže v orientaci ve struktuře slova
- Obtíže v identifikaci slov
- Deficity v procesu fonologického ukládání v pracovní paměti

Shrnutí symptomatologie

- **Obtíže v oblasti artikulace**
- Deficity v oblasti oromotoriky
- Snížená srozumitelnost projevu
- Nekonstantní chybovost
- Deficity ve využití prozodických prvků

- **Specifika v oblasti plynulosti řeči** – propojení s obtížemi v dalších složkách + zátěž
- Hezitace a tiché pauzy – syntaktické a lexikální obtíže

Shrnutí symptomatologie

- Obtíže v oblasti porozumění mluvenému projevu!!
- Obtíže v identifikaci klíčových slov
- re-auditizace

Shrnutí symptomatologie

- Obtíže v pojmové vybavnosti – „chybění slov“
 - Užívání kompenzačních mechanismů - parafráze, nadužívání zájmen
 - Obtíže v organizaci slovní zásoby
 - Diskrepance pasivní a aktivní složky
-
- Obtíže v koncipování projevu

Shrnutí symptomatologie

- Obtíže v osvojování, fixaci a aplikaci gramatických pravidel
- Dysgramatismy
- Oslabení jazykového citu
- Koncipování projevu – obtíže v oblasti syntaxe
- Narušený vývoj syntaxe
- Redukovaný projev
- Nekompletní větné celky

Shrnutí symptomatologie

- Obtíže v dekodování komunikačního záměru ostatních osob
- Specifika neverbální komunikace
- Obtíže v rozvoji konverzačních dovedností
- Neschopnost udržet dějovou linii při vyprávění, přeskoky

Shrnutí symptomatologie

- oslabení inputu
- redukce možností sociální interakce - počet výzev, příležitostí trénovat a rozvíjet KK
- naplnění aktivní role v interakci – komunikační chování rodiny
- redukce interakcí, odpovědi s redukováným obsahem, nadměrnou direktivností, vedením
- „opatrný“ přístup okolí

Shrnutí symptomatologie

- Obtíže v oblasti paměti
- Obtíže v utváření pojetí o čase a prostoru
- obtíže praxického typu
- poruchy lateralizace funkcí

Shrnutí symptomatologie

- nezralost motorických dovedností, zručnosti
- poruchy hrubé motoriky
- poruchy jemné motoriky
- poruchy grafomotoriky – kresba

Shrnutí symptomatologie

- Nestabilita koncentrace pozornosti
- Nestabilita pracovního tempa
- Obtíže v oblasti emocí, navazování vztahů

Specifika ve vývoji dítěte s vývojovou dysfázií

Předřečová fáze

- obtíže se sáním, polykáním
- omezené reakce na zvukové podněty z okolí
- chybí broukání a žvatlání
- redukováná hra se zvuky
- sporadické navazování a udržování očního kontaktu
- snížená neverbální reaktivita – úsměv
- velmi pomalý přechod k porozumění řeči a verbální produkci

Specifika ve vývoji dítěte s vývojovou dysfázií

Vlastní vývoj řeči

12.-18. měsíc

- sporadická zvuková produkce
- obtíže ve vývoji porozumění řeči
- neporozumění vlastnímu jménu – nereaguje na jeho vyslovení

18.-24. měsíc

- markantní oslabení slovní zásoby – obtíže v pojmové výbavnosti
- porozumění 1 slovu ve sdělení, instrukci
- snazší porozumění se zrakovou oporou

Specifika ve vývoji dítěte s vývojovou dysfázií

2. – 3. rok

- limity v motivaci učit se nová slova
- deficity ve srozumitelnosti projevu
- preference využití neverbálních prvků při komunikaci – gesta
- obtíže v porozumění jednoduchým příkazům

3. – 4. rok

- sporadická iniciace rozhovoru, komunikační situace
- „echolalické“ opakování otázek
- telegrafický charakter řeči, snížená srozumitelnost
- tendence „zapomínat“ nově osvojená slova

Specifika ve vývoji dítěte s vývojovou dysfázií

4. – 5. rok

- obtíže s chápáním abstraktních výrazů
- obtíže v konverzaci – pozornost věnovaná komunikačnímu partnerovi, porozumění otázkám
- redukováná sdělení, odpovědi
- pomalé tempo učení, interference obtíží v procesu zapamatování, vybavování

5. – 6. rok

- obtíže v definování pojmů – „přístup“ ke slovní zásobě
- záměna zvukově a smyslově blízkých slov
- obtíže s porozuměním příběhům, vtipům, hádankám a abstraktnímu jazyku

RIZIKOVÉ FAKTORY VÝVOJOVÉ DYSFÁZIE

- ▶ Obtíže se zvládnutím řízené komunikační situace
- ▶ Snížená verbální spontaneita
- ▶ Obtíže s informativitou
- ▶ Obtíže s vybavováním pojmů
- ▶ Obtíže v syntaktickém kódování
- ▶ Poruchy porozumění

diagnostika

- interdisciplinární spolupráce
- logopedie
- psychologie
- neurologie
- foniatrie

diferenciální diagnostika

- dyslalie
- opožděný vývoj řeči prostý
- dysartrie
- mutismus
- mentální postižení
- syndrom Landau-Kleffner
- autismus
- diagnostika *per exclusionem*